

הלכות ערובי תחומין סימן תיא תיב תיג

ב הראש שם,
ומשנה אב נקט
ברישא לערובי יומר
נקט נמי בסיסא יומר

מהלכה לביתו בענין שהוא רחוק ממנו יותר מאלפים וביתו קרוב לו בתוך אלפים, הערוב אינו כלום (ב) *ונשאר לו שביתת ביתו; נתן הערוב בענין שהוא לו בתוך אלפים, אף-על-פי כשגם ביתו לו בתוך אלפים, (ד) קנה שביתתו במקום ערובו ולא בביתו:

תיב דין החולק ערובו, ובו סעיף אחד:

א משנה ערובין ל"ח
ויבטא דף נ
והנמכים פרק ח
מהלכות ערובין
ב שם בברייתא

א *ערב חצי היום הראשון לרוח צפון והשני לרוח דרום, שטעה (א) והנה סבור שאפשר לעשות כן, באו שאמר לשנים 'ערבו עלי', אחד ערב עליו לצפון ואחד לדרום, אם הניח כל אחד ערובו בסוף אלפים (ב) לא יזוז ממקומו, שאין ידוע איזה ערוב קנה לו, ואם לא נתנו הערובים בסוף אלפים, הולך מה שאפשר לו לילך מכח שניהם. ביצר, נתן כל אחד ערובו לסוף אלף מביטו, (ג) יש לו אלף אמה מביטו לכל אחד מהערובים; נתן אחד למזרח לסוף אלף והשני למערב לסוף חמש מאות, הולך למערב אלף מכח מה ששיר לו הערוב שבמזרח, ולמזרחו אלף וחמש מאות מכח מה ששיר לו הערוב שבמערב:

תיג דין המערב לרבים, ובו סעיף אחד:

א משנה ערובין פ"ב
ב שם במשנה ג שם
בבבבב פ' כרב וקרב
נקט

א *המערב (א) לרבים משלו, אומר 'הרי ערוב זה בשביל כל בני העיר', יוכל לבד שיהיה בו (ב) מזון שתי סעודות (ג) *לכל אחד, וכל מי שיצאה יסמוך עליו, יצריף לזכות להם על-ידי אחר הראוי

באר היטב

(ב) לכל. לעיל סימן שסח ס"ג כתב דיני ע"ח וכו' שם י"ח ברייתא גורגרות סגי אפילו למרבין, ונקט בעי לכל אחד; נראה דבמצותו הוא האסור משום

(ג) ונשאר. עין סימן תח ס"ד דאפילו הניח בעצמו חוץ לאלפים דיש לו שביתת ביתו, עין ט"ו:

באר הגולה

ואינו דומה לסימן ת ה"ל לענין ישר, דשם הלא בא בדרך וקנה שביתתו ממילא במקומו שהוא שוכת, לאפוקי בזה שהוא עומד בעירו ורוצה לחזור וללון בעירו אלא ששהה בעדן חשכה על התחום, בענין שיכנו לקנות שם שביתתו, ופשוט:

* ונשאר וכו'. עין במשנה ברוחה מה שכתבנו למעלה מהא דסימן ת דכשעומד בביתו וראי ניקח לה דלקני וכו'. ולטעם זה, אפילו הניח בעצמו הערוב חוץ לתחום גס"כ ניקח לה דלקני שביתת ביתו כשלא נחול הערוב שהניח מחוץ לתחום, ומה שאין כן לפרוש הש"אומרים שהובא במשנה ברוחה, והוא דעת רבנן יונתן, אם הניח בעצמו הערוב חוץ לתחום לא יזוז ממקומו. והנה ראיתי בלבוש שמשנה דעת רבנן יונתן עם רש"י, דהני שגם רבנן יונתן יסבר שפשוטו בתחום ביתו, אפילו הניח בעצמו הערוב חוץ לתחום גס"כ לא אבד שביתת ביתו, ולעניות דעתי אי אפשר לומר כן בדעת רבנן יונתן, עין שם בדבר המתחיל חוץ לתחום סלקא דעתך. ודע, דבאר ורוע איתא שגם רב אחאי גאון ורבנן שמואל כן נטרנאי גס"כ פלגי על רש"י בזה, ודעתם דכשהניח בעצמו חוץ לתחום אבד גס"כ שביתת ביתו ולא יזוז ממקומו, והטעם בענינו הוא משום דנעשה על-ידי שליח ונסכרת רבנן יונתן, עין שם ונעין בה"ה שהעתיק דבריהם אלא שקצר מאד, וכן הוא גס"כ דעת רב"ן, והובא באלה דבה בסימן תח. ומכל מקום למעשה נראה דיש להקל כסברת רש"י, שכן השמיך הרמ"א להלכה בסימן תח סעיף ד וכתב הפני, ואף דמהר"ם שם שכן שם אין ראיה מכרחת דסבר כן, שלא כתב רק שאינו ערוב, ומכל מקום אפשר דאבד שביתת ביתו גס"כ כי הראה שלא ניתא לה, מכל מקום אין להחמיר, שכן הוא גס"כ דעת התוספות בדף מט עמוד ב דבאר המתחיל ואפילו, עין שם, וכן הוא גס"כ דעת הריטב"א כרש"י:

* המערב לרבים וכו'. עין בפרי"ק דמ"ב דכשקנא לערובי תחומין אין צריך להניחם בכלל אחד. ופלא, דבמב"ם פרק ו מהלכות ערובין מבאר להפוך: * לכל אחד. ופשוט דאפילו אין בו מזון שתי סעודות לכל בני העיר רק למקצתן גס"כ יוכל לערב, אף שאמר שאני מניח לערוב בשביל

משנה ברוחה

יותר מאלפים, נמצא שאינו יכול לילך ולשלו, וכיון דאינו ערוב, ממילא נשאר על שביתת ביתו. ולא דמי לסימן ת סעיף יא דאמרין 'לא יזוז ממקומו, דהתם הנה בא בדרך ולא ניתא לה דלקני שביתתו במקומו, אבל עומד בביתו או בתחום ביתו, ודאי ניתא לה דלקני שביתתו בביתו או בתחום ערוב. ויש אומרים, דהקא הטעם משום דהשליח פשעו, שהניח הערוב בחוץ לתחום מהמשלם, ויכול לומר לו 'לתקוני שדרתיך ולא לעוותיך', והני לה כאלו לא ערב כלל, ולטעם זה, אף אם היה בדרך, בכהא גאון גס"כ כן לא הפסיד שביתת מקומו שהיה בה בעת שקדש היום, ונראה דלעת הצורך (ג) יש לסמוך על זה להקל: (ד) קנה שביתתו וכו'. שהרי עשה שליחותו, ונחשב לו האלפים משם:

א (א) והנה סבור שאפשר וכו'. ורצה לומר, לילך שדרית באן וצריכי באין, אבל באמת אין ערוב לחצי שבת, וכיון שהוא הניח בשני מקומות ונתפנן לשמיהן, והאחת הוא דקנתה לו ואינו ידע איזו היא, נותנין עליו חמרי זו וחמרי זו: (ב) לא יזוז ממקומו. מביטו, ואפילו כבני-עירו אינו, דהא לא נתפנן לקנות שביתתו אלא במקום הערובי (ג) ואינו ידע איזה מהן קנה, ועל-כן ערוב הדרום מפסידו אלפים של צפון וערוב הצפון מפסידו אלפים של דרום: (ג) יש לו אלף אמה וכו'. דממה נפשך מאיזו ערוב שקנה יש לו אלפים אמה, וכאן אין מערוב זה לערוב זה אלא אלפים, וחזן להערוכין אינו יכול ללכת אפילו פסיעה אחת, דבכל אחד נאמר שפא הערוב שפגגדו קנה לו) וכלה כן האלפים:

א (א) לרבים משלו, אומר וכו'. וגם בנתנו כל אחד ערובי, עצמו, כשמוניח אחד בשבילם צריך לומר בשעה שמוניח, שהוא מניח לשם ערוב לכל בני העיר, וכדלעיל בסימן תח סעיף ח במשנה ברוחה, אלא דכשנותן ערוב משלו בשביל כלם צריך לזכות מתחלה על-ידי אחר (ב) בשבילם קדם שמוניחו: (ב) מזון שתי סעודות. ואפילו בלפתן למזון שתי סעודות סגי, וכדלעיל בסימן תח סעיף ז: (ג) לכל אחד. ולא דמי לערובי-תצרות דבמזון שתי סעודות לכלם סגי, (ג) דשם הערוב

שער הציץ

(ג) שגם דעת רב אחאי גאון ורבנן שמואל כן נטרנאי רבנן יונתן, וכן הראב"ן שחמיר גס"כ בהניח בעצמו חוץ לתחום, על-כרחו דסבירא לה גס"כ בטעם רבנן יונתן: (ב) ט"ו ותוספת שבת וברכ"י יס"פ:

הלכות ערובי תחומין סימן תט

המשך מעמוד הקודם

הגדול הוא אם אמר קודם שהקטן הניח. אולם הפמ"ג (א"א סי' טז) כתב, שאף לדעת רש"י יכול להניח את העירוב על ידי קטן אם בעל הבית יאמר שיהיה לשם עירוב, וכן כתב בחידושי אבן העזר (לדף לא).

לאחר שהקטן הניח מועיל, והיינו משום שאמירת בעל הבית לאחר שכבר הפת מונחת חשובה כמו שקובעה ומניחה לשם עירוב, ובפרט אם בעל הבית יודע היכן היא מונחת. וכל מה שכתבנו שאין מועיל אמירת

הלכות ערובי תחומין סימן תיא תיב תיג

המשך מעמוד רעח

[משנ"ב שם]

דְּקָשׁוֹתַי עָרֹב מְשָׁלוּ בְּשָׂכִיל כָּלֵם צָרִיךְ לְזַכּוֹת מִתְחִלָּה עַל־יָדֵי אֲחֵרִי.²

2) והמניח עירוב לצורך הרבים לכמה שבתות, ובכל שבת הולכים אנשים אחרים, ורצוה לזכות להם רק למשך זמן קצוב כגון לשבת זו בלבד ובמוצאי שבת יחזור העירוב להיות שלו, כדי שיוכל בשבת הבאה להקנות את העירוב לאחרים, כתב בשו"ת שו"ת סי' מד סי' א) שנחלקו האחרונים בעיקר הדין אם צריך העירוב להיות שלו בקנין גמור, שהעצי אלמוגים (סי' שפ"ו סי' כב) כתב שצריך לקנות את העירוב בקנין גמור, ואילו ההעמק שאלה (סי' קלב עמ' צד) כתב שאין צריך שתהיה הפת שלו בקנין גמור ופירות, אלא די בכך שיש לו זכות שלא יוכל אחר לעכב עליו [אם ירצה לאוכלה].

וכתב השבט הלוי שם, שיש לדין לפי הדעה שצריך שיהיה העירוב קנין בקנין גמור, האם די שיקנה קנין לזמן, או שצריך לקנות קנין לעולם, ואם כן כשמוכח לאחר צריך המוכח לחזור ולזכות על ידי מעשה קנין כדי ששוב יהיה שלו, והביא שנחלקו בזה הפוסקים. אבל לפי סברת ההעמק שאלה שאין צריך קנין גמור, ודאי שגם בחזרתו אינו צריך לחזור ולזכות על ידי מעשה קנין, ובשו"ת שבט הלוי שם נטה להכריע למעשה שאין צריך לקנות את העירוב בקנין לעולם, והמוכח אינו צריך לחזור ולזכות בו על ידי מעשה קנין.

הענינה למעשה כתב בשו"ת חתם סופר (שם), שהמנהג בפרנקפורט להניח הבית של תבלין, שיש בה הרבה שיעורים של שתי סעודות בתבלין, שיספיקו לכל ההולכים.

משום שאחר שנאסר עליו לילך למקום עירובו יש רק ספק אחד אם מותר הוא לביתו או אסור לגמרי, ולענין זה בודאי נאמר ספק דרבנן לקולא ונלהלכה נחלקו בזה הש"ך והפרי"ח, שדעת הש"ך (כללי ספק ספיקא אות ב) שנוקטים שאין אומרים ספק דרבנן לקולא נגד חזקת איסור, והפרי"ח (שם) נחלק עליו.

ולכאורה לפי טעמו של הערוך השלחן שהובא בהערה הקודמת, היה לנו לומר שיקנה על כל פנים את תחום ביתו, כיון שבדאי אם היתה מתגלה הטעות היתה דעתו לקנות את שביתת ביתו. אבל לפי טעם המהרש"א אינו קונה את תחום ביתו, שכיון שאחד מן העירובין חל אלא שאין אנו יודעים איזה מהם, אין לומר שדעתו על תחום ביתו.

סימן תיג

דין המערב לרבים

[משנ"ב ס"ק א]

צָרִיךְ לִזְכּוֹר בְּשָׂעָה שְׁמִינִית, שֶׁהוּא מְנִיחַ לְשֵׁם עָרֹב לְכָל בְּנֵי הָעִירִי.

1) נוסח האמירה במניח לרבים, כתב בשו"ת חתם סופר (ח"א אור"ח סי' צג) שמי שרוצה לזכות את הרבים, יניח בתחלת השנה ויזכה על ידי אחר לכל בני עירו ולכל העתידים לדור בעיר, ויודיע על כך בבית הכנסת [כדי שידעו כל הקהל לפני השבת שזיכו עבורם]. כמו שעושים בעירובי חצרות בערב פסח, ואז בכל שבת ושבת יש ביריה לכל אחד מהם אם ירצה לסמוך על עירוב זה או לא. והבאים לתוך העיר באמצע השנה, צריך להודיעם קודם השבת הראשונה שכך מנהג העיר.

הלכות ערובי תחומין סימן תמו

המשך מעמוד 558

[משנ"ב שם]

וּסְפָקָא לְקָלָא.¹²

12) והטעם שאין אומרים בזה עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר, ויאסר ללכת מחמת הספק כדין 'דבר שיש לו מתירין' שנאסר מספק גם באיסור מדרבנן, כתב הרעק"א (דרוש וחידוש מערכה ד' ד"ה והנה היה מקום) לדון, שדבר שיש לו מתירין לא נאמר אלא בדבר שאפשר לעשותו רק פעם אחת, כגון אכילת דבר שהיום יש ספק אם מותר לאוכלו ומחר בודאי מותר, שאומרים לאדם עד שתאכלנו באיסור המתן למחר ואוכל אותו בהיתר, אבל מעשה שאפשר לעשותו גם היום וגם מחר, כמו הליכה למקום שהוא רחוק יותר מאלפיים, אינו נחשב 'דבר שיש לו מתירין'. אולם בחידושי לשו"ע (א"ח סי' שח ס"ז) נקט, שגם במעשה שאפשר לעשותו גם בשבת וגם אחר השבת כגון טלטול מוקצה, נאמר הכלל של 'דבר שיש לו מתירין', ובביה"ל (שם) ד"ה מבעוד יום) העתיק דבריו [וכן משמע לכאורה בבית מאיר (סי' תרפח ס"ד) במו"מ שם עם הרעק"א]. וראה עוד מה שכתבנו בביה"ל לעיל סי' שח שם ד"ה מבעוד יום בענין זה.

[משנ"ב ס"ק ט]

וְאֵם עָרֵב וְכוּ'¹⁰.

10) ואם ספק בידו אם עדיין הוא בין השמשות או שהוא כבר לילה, כתב בביה"ל לעיל (סי' רס"א סי' ד"ה ערובי) לענין הברכה שודאי לא יברך, ולענין אם מועיל העירוב נטה להחמיר.

[משנ"ב שם]

מִשּׁוּם דְּאִסּוּר תְּחֻמִּין הוּא דְּרַבָּנָא.¹¹

11) ואף שיש לאיסור תחומין אסמכתא מן התורה [כמו שנתבאר לעיל סי' ח], ומצינו בכמה מקומות שכשיש אסמכתא חשובה לדין דרבנן דינו כדין תורה ואין מקילים בו בספיקות. כתב הפמ"ג (פתיחה כוללת ח"א אות כא) שמתחילת תקנת תחומין התנו רבנן להקל בזה, כמבואר במשנה (עירובין נח, ב) שאפילו עבד ושפחה נאמנים לומר עד כאן תחום שבת, לפי שלא אמרו חכמים את הדבר להחמיר אלא להקל. והקשה על דברי עצמו, שבגמרא (שבת לד, א) משמע, שהטעם שמועיל עירוב בבין השמשות הוא משום הדין הרגיל של ספיקא דרבנן לקולא.

הלכות ערובי תחומין סימן תיג תיר

כמו בערובי תצורות (ד) ונעין לעיל סימן שסו סעיף י, (ה) * וצריך להודיעם. * וכל מי שהודיעו (ו) * מבטל יום, (ז) אפילו לא גמר בלבו לסמך עליו מבטל יום אלא לאחר שתשקה, הוי ערוב; אבל אם לא הודיעו מבטל יום, אינו יכול לסמך עליו לאחר שתשקה. * וכן מי שהניח ערוב * לכל שבתות השנה ואמר 'איזה מהם * שארצה אלה ואסמך עליה', אף-על-פי שלא גמר בלבו עד למחר, (ח) יכול לסמך עליו. * וכן מי ששמע שיש לחכם לבוא ואינו יודע לאיזה רוח, והניח שני ערובים ואמר 'לאותו צד שביא החכם יקנה לי ערוב', (ט) לרוח שביא לו החכם קנה לו. או אם אמר 'אם לא יבוא כלל אהיה כבני-עירי', או 'אם יבואו שנים, למקום שארצה אלה', הכל לפי תנאו. * וכן אם אמר לשנים או לשלושה 'הריני מערב על איזה מהם שארצה', אף-על-פי שלא ביר את מי רצה עד שתשקה, (י) הוי ערוב:

תיר שלא לערב אלא לדעתו, וכו' ב' סעיפים:

א משנה עירובין דף א' אין מערבין ערובי-תחומין לאדם אלא לדעתו, שמה אינו רוצה לערב (א) באותו רוח שרצה זה,

משנה ברורה

הוא משום דאחד אוסר על חברו ועל-ידיהם הם כמערכין, מה שאין כן בתחומין אין שני אחד לחבירו, וכל אחד כשורצה לילך חוץ לארצות שלו צריך לקנות שביטה לעצמו, לכה צריך מוזן שתי סעודות לכל אחד: (ד) ונעין לעיל בסימן שסו. דשם נתבאר מי הוא הנאוי לנכות על-ידו. ולענין מי הוא שראוי להעשות שלים להנחת הערוב, נתבאר בסימן חט סעיף ח: (ה) וצריך להודיעם. משום דעל-ידיהם הלא מפיסד תחום של צד השני, ודלקא לא ניחא לה: (ו) מבטל יום. ואפילו בין השמשות סגי בדעבר, בן קמח הפרי-מגדים. ונעין באור הלכה: (ז) אפילו לא גמר בלבו וכו'. דאמרינן הברך הדבר שקדם זמן קניית הערוב (ג) דעתו לכה הנהיג? כיון שידע מתחלה, מה שאין כן בשלא הודיעוהו מבטל יום לא שפך לומר דהברך כיון שלא ידע כלל מבטל יום: (ח) יכול לסמך עליו. והוא נמי משום דאמרינן הברך הדבר דקדם בין-השמשות דעתו היה לכה; וכל זה הוא כפי מה דקיימא לן דלענין מלתא דרבנן יש ברייה⁶, ופשוט, דכל זה אם בלילה לא הלך מביתו לצד השני: (ט) לרוח שביא לו החכם קנה. ולא מבטל אם כבר בא החכם קדם בין-השמשות לאותו רוח אלא שהוא לא היה יודע להיכן בא עד למחר שנשמע לו, בנדאי קנה לאותו רוח, דגלוי מלתא בעלמא הוא דאגליא מלתא השתא (א) דהוא ערוב קנה, אלא אפילו היה החכם רחוק משם בין-השמשות בתוך התחום (של סוף ארבעה אלפים שול), ואם-כן אפשר (ד) שלא גמר אז החכם בדעתו כלל לבוא לתוך ארבעה אלפים שלו [ודלקא אז היה בדעתו שלא לזוז כלל ממקומו וממילא לא קנה ערובו של זה⁶], אפילו הכי אמרינן דמהני תנאו משום ברייה, דאמרינן הברך למפרע דלאותו צד שביא החכם היה מאתמול עומד לכה [גמרא]: (י) הוי ערוב. דאמרינן פירן שרצה עכשו, מסתמא בין-השמשות שהוא זמן קניית הערוב (ס) היה גם כן דעתה להאי:

א (א) באותו רוח. כרי שלא להפסיד על-ידי זה האלפים שבעבר השני מילא בענינו מבטל יום הוא לעובא, בן מוכח בריב"א, עין שם, וכן מוכח מהמשנה דאמרה השעם משום שאין מערבין משתשוק, ואם-כן אם נסבר דבין-השמשות גם-כן אין מערבין, מפילא לענין זה גם-כן לא מהני ביד השמשות * לכל שבתות השנה ואמר איזה מהם שארצה, אין יכול לילך כי אם לצד ערובו⁷, אם לא שבעל להעריב מבטל יום: * שארצה אלה וכו'. הינו שבשבת שלא רצה יהיה כבני-עיר⁸], ולא יקנה לו הערוב להפסידו אלפים אמה שבמערכ (רש"י):

שער הצינן

(ג) רש"י. ונראה דלא נזקק שהיה דעתו ממש לזה, דאם-כן אם הוא אומר שהוא יודע בברור שלא גמר בדעתו מקדם לא הוי ערוב, וזה אינו, אלא הכנה, דמה שהיה ספק אצלו הוי לה כאומר 'למקום שארצה אחר-כך יקנה לי ערובי עמה', וכיון דאמרינן יש ברייה, קנה לו למפרע כאלו ביר מקדם, אכן אם גמר בלבו מבטל יום שלא לסמך על הערוב, אף-על-גב דנתרצה משתשוק, פירן דמבטל יום לא הוי ניחא לה, אוימה אהנה דבין-השמשות נמי לא הוי ניחא לה והשתא הוא דאמרינן, בן קמח בספר גאון⁹ עקב מקום ופשוט: (א) ואין לו משעם ברייה אלא קניית נדבות, שהרי אמר לצד חסכם יקנה לי ערוב, והסכם קבר בא דעתו ראשונה בסימן חטו סעיף ג, אבל לפי מה שכתב

ד משנה שם ס"ב ודקמפוש לה שם רב אשי הודיעו ולא הודיעו חסגי ד ברייתא ל"ז קמאן דפקל כדור ו משנה ל"ז ד ברייתא שם ל"ז

א משנה עירובין דף א' משנה עירובין דף א'

באור הלכה

כל מי שירצה מבני העיר לסמך עליו, דאז בודאי סגי שהיה השעור רק לפי חשבון האנשים שילכו על סוף הערוב. ונעין לקמה: * וצריך להודיעם. ואם הודיע לכל בני העיר וכלם נתרצו לסמך על זה אבל לא היה שער מוזן שתי סעודות לכל אחד, יש לענין אם אפילו מקצתן יכולין לילך, כיון שהוא זכה על-ידי אחר ללון, ומצא דכלן יש להן חלק בערוב פחות מפשוט ולא מהני, או דנימא דמה שהודיע לכל בני העיר, לא היה פננתו רק מי שירצה לסמך על ערובו ויכל לסמך, וכן הוכיח היה גם-כן בכתב זו, ונמצא דכשיילכו למחר איזה אנשים עמו על סוף הערוב, נאמר דהברך למפרע דעל אלו האנשים היה הכנה, וצריך עיון: * וכל מי שהודיעו מבטל יום וכו'. והנה לפי המתבאר בסימן זה נראה פשוט, דכשביא אורח בערב שבת קדם חשקה אצל אחד הברך בישוב ואותו בעלי-בית הניח ערוב שיכל למחר לילך להתפלל במקום שיש מנן בסוף ארבעה אלפים אמה, לא יוכל האורח לילך למחר עמו על סוף הערוב אפילו יש בו שער מוזן שתי סעודות גם בשבילו, אלא אם-כן זכה לו מבטל יום על-ידי קנן-סודר שהיה לו חלק בהערוב שהניח קדם בואו, וצריך שיאמר האורח 'בזה הערוב שפנח שם יהיה מחר לי לילך למחר אלפים לכל רוח מפני והלאה' [וזה מהני אף שלא היה שם במקום הנחת הערוב, ומוכח משה שכתב הפרי מגדים בסימן חט דאם הניח השליח הערוב ולא אמר כלל, ואמר בעלי-בית מביתו 'קנה הערוב שפנח שם אהיה מחר לילך למחר' מהני, עין שם]. ובשנינו הריב"ם הרבה נכשלין בזה, דהניח אם אחד מבני הישוב מניח ערוב, על סוף זה הולכין פהם אנשים אף שלא זכה בשבילו ולא ערב עליהם, כי על-פי הדין צריך לפטר האנשים שמערב בשבילו, וכדאיתא ברמב"ם פ"ק ו בסופו וזה לשונו: אם אחד מערב על-ידי רבים, אומר, בזה הערוב יהיה מחר פלוני ופלוני אז לבי מקום פלוני אז לבי עיר זו וזה מקום פלוני אז לבי אלפים אמה לכל רוח, עד כאן לשונו, והשתמיך בשלחן-ערוב סוף סימן חט; אכן אם היה יודע בשעה שהניח הערוב שביא היום אצלו אורח פלוני על שבת, יוכל לזנות על-ידי אחר גם בשבילו, ומפרע בשעת הנחת השבת הערוב יהיה מחר לו וגם לאורח פלוני לילך מפני והלאה אלפים אמה, ומודיע לו כשביא שהניח הערוב גם בשבילו, ואם מניח הערוב בשביל כל בני הישוב ששביבו, וזה לכלם על-ידי אחר ובשעת הנחת הערוב יאמר גם-כן 'בזה הערוב יהיה מחר לי וגם לכל בני הישוב ששביבי לילך וכו', אף שהיה בו מוזן שתי סעודות לכל אחד, ויודיעם מבטל יום. שהניח ערוב בשבילם: * מבטל יום. מבטל ברייה בשם הפרי-מגדים. ופשוט דהוא רק לדעה ראשונה בסימן חטו סעיף ג, אבל לפי מה שכתב

שם בסעיף (ד) [ג] דיש חולקים וסבירא להו דאפילו בריעבר לא הוי ערוב, מוכח בריב"א, עין שם, וכן מוכח מהמשנה דאמרה השעם משום שאין מערבין משתשוק, ואם-כן אם נסבר דבין-השמשות גם-כן אין מערבין, מפילא לענין זה גם-כן לא מהני ביד השמשות * לכל שבתות השנה ואמר איזה מהם שארצה, אין יכול לילך כי אם לצד ערובו⁷, אם לא שבעל להעריב מבטל יום: * שארצה אלה וכו'. הינו שבשבת שלא רצה יהיה כבני-עיר⁸], ולא יקנה לו הערוב להפסידו אלפים אמה שבמערכ (רש"י):

הַלְכוּת עֲרוּבֵי תַחֲוּמִין סִימָן תִּיג תִּיד

ביאורים ומוספים

[משנב ס"ק ג]

מה שאין פן בתחומין אין שיה אָחד לְחַבְרוֹתָא.

6 ואף שהתבאר לעיל (סי' תח ס"ק ל) שצריך שיוכל להגיע לעירובו בבין השמשות, ובאן לכאורה אסור לו ללכת למזרח שמא קנה עירובו שבמערב, וכן למערב אסור לו ללכת שמא קנה עירובו שבמזרח, ואם כן אינו יכול להגיע לאף אחד מן העירובין, כתב הגאון יעקב (עירובין לו, ב ד"ה מתני' מתנה אדם) שאין בכך חיסרון, שכיון שבשבת עתיד להתברר איזה מהעירובין יחול, חסרון הידיעה שזיה בין השמשות אינו מעכב. ודימה דבר זה למפתח של מגדל שאבד בבין השמשות ונמצא בשבת שהדין הוא שעירובו עירוב [כמבואר לעיל סי' שצד ס"ק יא], ואין בזה משום סעודה שאינה ראויה מבעוד יום, כיון שהסעודה מצד עצמה היתה ראויה, אלא שהאדם היה מחוסר ידיעה היכן המפתח כדי שיוכל לבוא אליה.

[משנב ס"ק ז]

דאמרינן הברך הברך שְׁקָדָם זמן קָנִית הַעֲרוֹב דַּעְתּוֹ לְכַף הַיָּהָה.

4 ולענין ברכה כשמערב על תנאי, ויתכן שלבסוף לא יצא לדרך ולא ישתמש בעירוב, כתב בספר נתיבות שבת (פמ"ז הע' כא), שבראי אין לברך על עירוב הנעשה על תנאי.

[משנב ס"ק ח]

דְּלִקְמָא לֵן דְּלַעֲנִין מִלְתָּא דְּרָבִנָּן יֵשׁ בְּרִינְהָה.

[ביה"ל ד"ה לכל]
ופשוט דאם לא התנה לאיזה מקום ששָׁרְצָה, אין יכול לילך פי אם לַצֵּד עֲרוּבוֹ?

7 ואם לא אמר לאיזו מהם שארצו, ובאחת השבתות ביטל את העירוב מבעוד יום, ורוצה לסמוך עליו לשבת שלאחריה, כתב בספר נתיבות שבת (פמ"ז הע' כז) שכיון שההנחה היתה לשם עירוב, אין העירוב מתבטל לגמרי כשביטל לשבת אחת, שמן הסתם לא התכוין לבטל אלא לשבת זו. ולכן כשדעתו בבין השמשות של שבת לקנות שביתה במקום עירובו חל העירוב, ואינו צריך להניחו מחדש לשם עירוב.

[ביה"ל ד"ה שארצה]

שְׁבִשְׁבֵת שְׁלֹא יִרְצָה יִהְיֶה כְּכִנְיָ עִירָה.

8 וכשמערב ברגליו, האם יכול להתנות שיוכל להחליט אחר בין השמשות שלא יקנה במקום רגליו אלא בביתו, כתב בשו"ת זכר יהוסף (ח"ב סי' קטז) שאף על פי שעירוב ברגליו הוא דבר שאינו יכול להיעשות על ידי שליח, וכל דבר שאינו מועיל על ידי שליחות אין מועיל בו תנאי, מ"מ כיון שאינו דבר שצריך מעשה, שהרי כיון שכבר עקר מביתו והחזיק בדרך יכול לקנות עירוב במחשבה [כמבואר בשו"ע לעיל סי' תי ס"ב], יכול הוא להתנות, ומשום שברבר שאין בו מעשה לא נאמר הכלל שכל שאינו בשליחות אינו בתנאי. ואפילו אם היה צריך דיבור גם כן היה מועיל להתנות, כיון שאינו דיבור ומבטל דיבור.

5 ולענין ברירה בפת עצמה, דהיינו שמקנה לחבירו פת שבביתו ואינו מברר איזו פת הקנה לו, ובשבת כשיבא לביתו יברר פת אחת שהיא תהיה לעירוב, כתב בשו"ת מהרש"ם (ח"ב סי' לו) שלכאורה מתעיל הדבר, כיון שבשבת הוברר שמערב שבת כבר היתה פת זו עומדת לעירוב.

אלא שהביא שיש לומר שאינו מועיל מטעם אחר, שבשו"ת חיים שאל (ח"א סי' כט) כתב לענין עירובי תבשילין, שמי ששכח להניח עירוב תבשילין ונזכר בהיותו בבית הכנסת, ורוצה לומר שתבשיל מסוים הנמצא בביתו במקום פלוני ישמש כעירוב תבשילין, אין הדבר מועיל, אלא צריך שיהיה בידו כדי שיחשב התחלת בישול, והוכיח כן מנוסח העירוב שאומרים בהדין עירובא וכו'. וכיון שבספר עיקרי הד"ט (או"ח סי' כד אות ח) כתב שכן הדין גם בעירובי תחומין, אם כן באופן שלא היה במקום העירוב אינו קונה. והסיק המהרש"ם (שם), שאף על פי שמסברא היה מקום להקל כיון שאמירה בעירובי תחומין אינה מעכבת, מ"מ כיון שכבר פסקו כך, קשה להקל נגד הגדולים הנ"ל. אולם בביה"ל (ד"ה וכל מי) מבואר שאפשר לזכות בחלק בעירוב גם כשאינו לידו, הוכיח כן מדברי הפמ"ג.

[משנב ס"ק ט]

דְּלִקְמָא אִזּוּ הָיָה בְּדַעְתּוֹ שְׁלֹא לָזוּז קָלָל מִקְּמוֹמוֹ וּמִמִּילָא לֹא קָנָה עֲרוּבוֹ שֶׁל נָהָה.